

DEĞİŞİM KOALİSYONU VE İSRAİL'DE YENİ DÖNEM

Kadriye Sınmaz

Referans için: Sınmaz, Kadriye. "Değişim Koalisyonu ve İsrail'de Yeni Dönem". İNSAMER Analiz. 05.07.2021.

Analiz

İsrail'de Naftali Bennett-Yair Lapid koalisyonu 13 Haziran'da İsrail Parlamentosu Knesset'te yapılan güven oylamasıyla hükümeti kurmayı başardı. Böylelikle iki buçuk yıldır süren seçim maratonu şimdilik sona ermiş oldu. İlk iki yıl Bennett'in, sonraki iki yıl Yair Lapid'in başbakanlık yapacağı rotasyon hükümeti sekiz partinin ortaklığı ile hayata geçirilebildi. Yeni hükümet 2009'dan bu yana kesintisiz başbakanlık yapan Binyamin Netanyahu'yu koltuğundan ederek ülkede yeni bir dönemi başlatmış oldu. Fakat koalisyon hükümetinin imza attığı tek sıra dışı gelişme bu değil, yeni dönemde başka birçok ilke daha imza atıldı.

Birbirinden farklı ideolojik arka plana sahip sekiz partinin aynı masa etrafında bir araya gelerek hükümeti kurmasını anlamak için geçen iki yılda neler yaşandığını hatırlamak gerek. İsrail'de hükümet krizi Kasım 2018'de Avigdor Liberman'ın hükümetten desteğini çekmesiyle başlamıştı. Böylece 120 sandalyeli Knesset'te 61 milletvekilinin güvenoyuna ihtiyaç duyan Netanyahu hükümeti düşmüş ve erken seçime gidilmişti. Nisan ve Eylül 2019'da gerçekleştirilen iki seçim sonunda da tek başlarına gerekli çoğunluğu sağlayamayan siyasi partiler, hükümeti kuracak müşterekte buluşamadıkları için

Mart 2020'de üçüncü erken seçim yapılmıştı. Fakat artık hükümet krizinden daha büyük bir sorun bütün toplumu etkisi altına almıştı: Covid-19 pandemisi. Seçimlerden ikinci parti olarak çıkan Mavi-Beyaz (Kahol Lavan) ittifakı lideri Benny Gantz, ittifak ortakları Yair Lapid ve Moshe Ya'alon'un itirazlarına rağmen pandeminin olağanüstü koşullarını gerekçe göstererek Netanyahu ile rotasyon hükümetini kurdu. Netanyahu başbakanlık koltuğunu korumayı başarsa da sene sonu bütçe görüşmelerinde yaşanan anlaşmazlıklar iki yıl içinde dördüncü seçimin yapılması kararının alınmasına sebep oldu.

23 Mart 2021'de düzenlenen seçimlere giderken siyasi partiler arasında ideolojik söylemlerin önüne geçen bir gruplaşma söz konusuydu: anti-Netanyahu (Netanyahu karşıtları), pro-Netanyahu (Netanyahu yanlıları).

Netanyahu, İsrail'de 1996-1999, 2009-2021 yılları arasında toplam 15 yıl başbakanlık yaparak kurucu lider David Ben Gurion'dan bile uzun süre hükümete başkanlık etmiş oldu. 1990'lı yıllarda barış görüşmelerine karşı çıkmasıyla tanınan şahin siyasetçi Netanyahu, 2000'li yıllarda da güvenlik politikalarını ön plana çıkardı. İsrail'in bekasını kendi varlığına bağlayarak Filistin'e yönelik başlattığı saldırılarla âdeta bunu tescil etmeye çalıştı. İsrail'in son çeyrek

yüzyılı belki de tarihinin en yüksek kimlik siyasetine sahne oldu. Ülke çıkarlarını siyasi hırsları ile birlikte değerlendiren Netanyahu, muhaliflere yönelik sert söylemleriyle toplumda hissedilen fay hatlarını daha da derinleştirdi. Halkın önemli bir kısmı da ülkede iki yılda dördüncü seçimin yaşanmasını Netanyahu'nun kişisel hırslarına bağladı. Özellikle hakkında açılan üç rüşvet ve yolsuzluk davasına rağmen siyasi kariyerini sürdürmedeki ısrarı, Mart 2021 seçimlerinde Netanyahu'nun kimliği üzerinden bir ayrışma yaşanmasının en önemli sebebi oldu.

23 Mart seçimlerinde Netanyahu'nun partisi Likud 30 milletvekili ile sandıktan birinci parti, Yair Lapid'in partisi Gelecek Var (Yesh Atid) 17 milletvekili ile ikinci parti olarak çıktı. Bu sonuçlara göre her iki parti de hükümeti kurmak için 61 sayısına ulaşamamıştı. Bu noktada net olarak destek vereceği tarafı açıklamayan Naftali Bennett'in partisi Yamina ve Mansur Abbas'ın partisi Raam'ın (Birleşik Arap Listesi) kararı belirleyici olacaktı.

Cumhurbaşkanı Reuven Rivlin, hükümeti kurma görevini öncelikle Binyamin Netanyahu'ya verdi. Fakat sadece ultra-Ortodoks Yahudileri (Harediler) temsil eden partilerin desteğini alan Netanyahu, 52 sayısında kalarak hükümeti kurmada başarılı olamadı. Bunun üzerine Rivlin görevi Yair Lapid'e verdi. Lapid, hükümeti

kurması için verilen sürenin dolmasına dakikalar kala Bennett ve Abbas'ı ikna etmeyi başardı ve "Değişim Koalisyonu"nu kurdu.

Sekiz partili koalisyonda üç sağ, iki merkez, iki sol ve bir de Arap partisi yer almakta. Sağ kanattaki partileri oluşturan Naftali Bennett'in Yamina Partisi, Gideon Saar'ın Yeni Umut Partisi (New Hope, Tikva Hadasha) ve Avigdor Liberman'ın İsrail Evimiz Partisi (Yisrael Beitanu) ve bu partilerin liderleri, önceki Netanyahu hükümetlerinde de görev yapmış isimler. Netanyahu kabinesinde dışişleri ve savunma bakanlığı yapan Liberman, seküler milliyetçi bir anlayışa sahip. Daha çok Sovyetler Birliği'nden gelen Yahudileri temsil eden parti, güvenlik konusunda sağcı politikaları benimsemekte. Askerlik görevinden muaf tutulmaları başta olmak üzere Haredilerin toplumdaki ayrıcalıklı konumlarına şiddetle karşı çıkan parti, Knesset'te yedi vekille temsil edilmekte.

Aralık 2020'de Likud partisinden ayrılarak Yeni Umut Partisi'ni kuran Gideon Saar da seçimlerde beklediği sonucu alamadı. Anketlerde 20'nin üzerinde vekil çıkartması beklenen Yeni Umut, Knesset'te altı vekille temsil edilmekte.

Yeni kurulan hükümette başbakan olan Yamina Partisi lideri Naftali Bennett ise, siyasi hayatına 2006 yılında Netanyahu'nun yardımcısı olarak başlamış ve 2012'de

İsrail Evimiz Partisi başkanlığına seçilerek Netanyahu ile yollarını ayırmıştı. Bennett, Netanyahu dönemi koalisyon hükümetlerinde farklı birçok bakanlık görevi icra etti. Dindar milliyetçi bir anlayışa sahip olan Bennett'in 2013'te sarf ettiği "Hayatımda çok sayıda Arap öldürdüm ve bunda bir sorun yok." sözleri hafızalardaki tazeliğini koruyor. Bennett'in ayrıca aynı hükümetin ortağı olduğu Mansur Abbas'ı geçmişte "terör destekçisi" olmakla suçladığı da biliniyor. Yahudi yerleşim birimlerinden hatırı sayılır bir seçmen kitlesine sahip olan ve Filistin karşıtı bir anlayışı temsil eden Bennett'in Arap ve sol partilerin olduğu bir hükümete nasıl başbakanlık yapacağı, yeni hükümetle ilgili en çok merak edilen hususlardan biri.

Seküler siyonist bir anlayışa sahip olan ve iki devletli çözümü destekleyen Merav Michaeli liderliğindeki İşçi Partisi (Labor) ile Nitzan Horowitz liderliğindeki Meretz Partisi hükümetin sol kanadını oluşturmakta. Bu partilerin hükümeti paylaştıkları sağ kanattaki partilerle temel anlaşmazlık noktalarından birinin LGBT bireylerle ilgili yasal düzenleme istekleri olacağı tahmin edilmekte.

Benny Gantz'ın Mavi-Beyaz Partisi ve Yair Lapid'in Gelecek Var Partisi hükümetin merkezde yer alan kanadını temsil etmekte. 2011-2015 yılları arasında genelkurmay başkanlığı yapan Gantz, kapsayıcı bir

milliyetçilik anlayışına sahip. Mart 2020'de ortaklarıyla birlikte 35 sandalye kazanmasına rağmen Netanyahu ile hükümet kurması büyük tepkiyle karşılanan Gantz'ın partisi Mavi-Beyaz, Mart 2021 seçimlerinde sadece sekiz sandalye kazanabildi.

Değişim Koalisyonu'nun öne çıkan isimlerinden biri de Yair Lapid. Hükümeti kurma görevini aldıktan sonra Lapid'in önünde iki seçenek vardı: Bennett'in başbakan olmasını kabul etmek veya ülkeyi beşinci seçime götürmek. Lapid'in partisi, 17 milletvekili ile meclisteki ikinci büyük grup olmasına rağmen o önceliği Bennett'e vermeyi kabul etti. Üstelik Değişim Koalisyonu'nun Lapid'in görevi devralacağı üçüncü seneyi göreceği de meçhul. Liberal fikirleri ile öne çıkan Lapid, İsrail'in demokrat ve Yahudi kimlikleri arasında denge tutturulmasının ve aşırılıklardan uzak durulmasının gerekli olduğunu savunuyor.

Değişim Koalisyonu'nun en dikkat çeken ismi ise şüphesiz Mansur Abbas. Zira İsrail vatandaşı Arapları temsil eden bir Arap partisi tarihte ilk defa doğrudan İsrail hükümetinde yer alıyor. Abbas'ın partisi Raam'ın kökleri

1970'li yıllara dayanıyor. 1971 yılında Şeyh Abdullah Derviş, İsrail'de Müslüman Kardeşler teşkilatının ilkelerine bağlı İslami Hareketi kurdu. 1990'larda Oslo Anlaşmaları ve Knesset'e katılım üzerinden ortaya çıkan görüş farklılıkları sebebiyle hareket güney ve

*Değişim
Koalisyonu'nun
en dikkat
çeken ismi ise
şüphesiz Mansur
Abbas. Zira
İsrail vatandaşı
Arapları
temsil eden bir
Arap partisi
tarihte ilk defa
doğrudan İsrail
hükümetinde yer
alıyor.*

kuzey olarak ikiye bölündü. Raid Salah'ın başında olduğu kuzey kanadı İsrail seçimlerini boykot etmeye devam ediyor; Derviş'in başını çektiği güney kanat ise seçimlere katılmak için Raam olarak bilinen Birleşik Arap Listesi'ni oluşturdu. Abbas önceki seçimlere üç farklı Arap partisiyle birlikte Ortak Liste (Joint List) altında girmişti. Fakat listenin sol görüşe sahip partileriyle yaşanan anlaşmazlık

sebebiyle Mart 2021 seçimlerine tek başına katıldı ve dört milletvekili ile Knesset'te yer aldı. Abbas'ın hükümetten temel beklentisi, Arapların ve Bedevilerin sosyoekonomik koşullarının iyileştirilmesi için fon ayrılması ve yasalardaki ayrımcılıkların son bulması. İsrail nüfusunun %20'sini oluşturan Araplar uzun yıllardır ırkçı politikalara maruz kalıyor. Bu bağlamda Abbas'ın hak talepleri ile hükümet ortağı olması, Arap toplumunun bir

kısmının desteğini alsa bile birçok Filistinlinin de tepkisini çekiyor. Abbas, Avrupa ve Amerika'da İsrail'e yönelik "apartheid" rejimi söylemleri yaygınlaşırken hükümette yer alarak İsrail'in elini rahatlatmakla eleştiriliyor. Değişim Koalisyonu'nun İsrail vatandaşı Araplarla ilgili atacağı adımların Abbas'ın siyasi kariyerine de etki etmesi bekleniyor.

Değişim Koalisyonu'nu neler bekliyor?

Hükümetin öncelikli gündemlerinden biri Netanyahu'nun bir daha başbakanlık yapma ihtimalini ortadan kaldırmak olacaktır. Buna karşın 71 yaşındaki eski başbakan, yeni muhalefet lideri Netanyahu'nun önümüzdeki dönemde Likud kökenli milletvekillerini kendi safına çekmek gibi hükümetin başarısız olması için farklı yolları deneyeceği belirtilmekte. Hakkında devam eden davalardan ceza almamak için başbakan olarak kalmasının gerekli olduğunu bilen Netanyahu, koltuğunu devrettiği Knesset'teki konuşmasında da geri dönme arzusunu açık bir şekilde ifade etti. Bu bağlamda yeni kurulan hükümetin ilk icraatlarından birinin uzun süredir tartışılan başbakanlık süresinin kısıtlanması ve hakkında yargılama olan kişilerin başbakan olmasının engellenmesi yönündeki kararı almak olacağı tahmin edilmekte. Netanyahu'nun siyasi kariyerinin sona ermesi veya yargılandığı davalardan ceza alması

durumunda, Naftali Bennett'in ve Likud'dan ayrılan diğer isimlerin partiye geri dönerek Netanyahu'nun yerini almak istedikleri de siyasi kulislere konuşulan konular arasında.

Değişim Koalisyonu'nu bekleyen daha önemli ve uzun vadeli sorun ise toplumsal kimliklerin belirleyiciliğinin artmasıyla ortaya çıkan kutuplaşma gibi görünüyor. İsrail toplumunda Yahudi-Arap, sağcı-solcu, dindar-seküler, Aşkenazi-Mizrahi gibi kimliklerin belirginleştiği ve bireylerin kendilerini bu kimlikler üzerinden tanımladığı anlaşılmakta. İki yılda dört seçimin yapılması da bu durumun en somut örneği olarak gösterilmekte. Sekiz partili koalisyonla da toplumdaki bu farklı kimlikler yansımış durumda. Bu bağlamda farklı ideolojik arka planlara sahip partilerin oluşturduğu hükümetin ömrünün kısa süreli olacağı tahmin edilmekte. Fakat yeni bir seçim dönemine girilmesi durumunda yine aynı sorunların yaşanacağı kaydedilmekte. Diğer taraftan farklı siyasi görüşe sahip olsalar da yaşları Netanyahu'ya nispeten genç olan hükümet ortaklarının daha pragmatist oldukları anlaşılmakta.

Değişim Koalisyonu ortakları, pragmatist kararlarla hükümetin ömrünü uzatsa veya ideolojik perspektiflerini direterek kısaltsa da toplumdaki fay hatları varlığını sürdürmekte.

Nihayetinde ancak kutuplaşmanın sebepleri üzerine kafa yorarak, ırkçı ve ayrımcı politikalara son vererek sorunlara daha kalıcı çözümler üretilebileceğine şüphe yok.

Türkiye ile İlişkiler

Netanyahu döneminde Türkiye-İsrail ilişkileri birçok krizle karşı karşıya kalmış ve gergin bir seyir izlemiştir. İki ülke liderinin birbirlerine yönelik ağır ithamları pek çok kez medyaya da yansımıştır. Fakat diplomatik ilişkilerdeki bu gerginlik ticari alana yansımamış ve iki ülke dış ticaret hacmi belli bir dengede seyretmiştir. Değişim Koalisyonu hükümeti

döneminde de Türkiye ile siyasi ilişkilerin gözle görülür şekilde olumlu bir profile sahip olacağı beklenmemektedir. İlişkilerin düzelmesi için bazı görüşmeler yapılsa da kısa vadede somut bir adım atılacağını düşünmek gerçekçi değildir. Yeni dönemde Mısır ve Ürdün'ün Filistin'le arabuluculuk ve İsrail'le iletişim konusunda bölgede ön plana çıkan ülkeler olması beklenmektedir. Ayrıca Netanyahu döneminde başlatılan Arap ülkeleri ile normalleşme girişimleri sürdürülecek ve başka ülkelerle görüşmeler yapılacaktır; dolayısıyla bu süreçte İsrail'in Ortadoğu'da siyasi ortak alternatiflerini arttıracığı tahmin edilmektedir.

